

بررسی نقش آموزش زیست محیطی در مدیریت زیست محیطی زنان روستایی (مطالعه موردی: منطقه غرب استان مازندران)

نرجس (ندا) وسکوئی اشکوری¹، اکرم الملوک لاهیجانیان²

چکیده

زنان برای ایفای نقش خود در حفاظت از محیط زیست باید توانمندی لازم را داشته باشند. در این جهت انتخاب مطلوب‌ترین روش‌های آموزشی همراه با دانش روز می‌تواند در دستیابی به اهداف مدیریتی جهت حفظ و حمایت از محیط زیست کمک موثری نماید. به دلیل ارزش خاص زنان در صرفه جویی در مصرف منابع طبیعی، نقش آموزش زیست محیطی زنان را در مدیریت محیط زیست در 24 روستای شهرستان‌های نوشهر، چالوس، تنکابن و رامسر از استان مازندران مورد مطالعه قرار گرفت. جامعه آماری این تحقیق 75945 نفر از زنان در محدوده سنی 15 تا 64 سال بود که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای دو مرحله‌ای تعداد 165 نفر از آنان به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. بررسی فرضیه‌های تحقیق با استفاده از آزمون آماری اسپیرمن انجام شده است. نتایج حاکی از آن است که بین علاقه‌مندی نسبت به محیط زیست، نوع آموزش زیست محیطی و نقش زنان در مدیریت محیط زیست رابطه مثبت و معنی‌داری وجود داشته و فرضیه‌ها تأیید شده‌اند.

واژه‌های کلیدی: محیط زیست، آموزش، زنان، آگاهی

1- کارشناس ارشد مدیریت محیط زیست، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

vaskoie@ yahoo.com

2- استادیار دانشکده محیط زیست و انرژی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

مقدمه

محیط زیست طبیعی، پناهگاه کلیه موجودات زنده و اکوسیستم‌ها است. انسان به محیط‌زیست نیاز دارد و نیازهای اولیه و اساسی خود را از آن به دست می‌آورد [1]. لازم است انسان به نتیجه عملکرد خود و تداخل با عناصر فیزیکی و بیولوژیک در محیط‌زیست آگاه باشد و این آگاهی را برای برنامه‌ریزی و مدیریت خردمندانه به منظور حفاظت از منابع طبیعی به کار بندد [5].

حفاظت از محیط‌زیست به همان اندازه که وظیفه دولت‌ها است، نیازمند مشارکت راستین و آگاهانه مردم نیز می‌باشد. منظور از مردم، همه افراد ساکن در یک کشور هستند که زنان، مردان، جوانان و کودکان را در بر می‌گیرد. زنان برای ایفای نقش جدی در زمینه حفاظت از محیط زیست باید توانمندی لازم را داشته باشند [4].

در بسیاری از جوامع هنوز نقش‌ها، نیازها، نیروی بالقوه و اهمیت کار زنان چنان‌که باید شناخته نشده و مورد تایید قرار نگرفته است. زنان همواره در حفظ محیط‌زیست کوشیده‌اند، اما این بی‌توجهی اجتماعی نسبت به زنان و نقش خلاق آنان در شبکه نیروهای اجتماعی و فرهنگی، مانع آن شده است که موقعیت مطلوبی برای شکوفایی نیروها و استعدادهای این بخش از جمعیت، پدید آید [8]. تقریباً در همه کشورها آثار تخریب محیط‌زیست بر زنان و تاثیر زنان بر محیط، با تاثیر و اثر مردان در برابر اکوسیستم‌های حیاتی، فرق داشته و به این تفاوت به هیچ وجه توجه نشده است [7].

در جامعه زنان، نقش زنان روستایی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در این زمینه می‌توان به عامل آسیب‌زا برای زنان و همچنین عوامل زیانبار برای محیط‌زیست که در واقع زنان روستایی در کاهش آنها موثرند اشاره کرد. مشکلاتی که بر اثر مصرف نادرست سم و کود شیمیایی، آبیاری ناماهرانه، تهیه مواد سوختی (سوخت نباتی) و... به وجود می‌آید و زنان در صورت آگاهی از علل بروز این مشکلات، می‌توانند خطرات آنها را هم برای خود و خانواده‌شان به حداقل برسانند و هم محیط زیست و آب و خاک را از آسیب‌های ناشی از استفاده نامعقول از این مواد مصون دارند [6].

آموزش محیط‌زیست می‌تواند تاثیر قابل توجهی در تقویت فرهنگ زیست‌محیطی زنان به ویژه زنان روستایی و رسیدن به اهداف توسعه پایدار داشته باشد [5]. در چنین وضعیتی انتخاب مطلوب‌ترین روش‌های آموزشی توأم با دسترسی به دانش روز می‌تواند در دستیابی به اهداف مدیریتی جهت حفظ و حمایت از محیط زیست کمک موثری نماید.

مواد و روش‌ها

تحقیق انجام شده پژوهشی میدانی و مطالعه‌ای مقطعی - توصیفی با هدف بررسی نقش آموزش زیست-محیطی در مدیریت زیست‌محیطی زنان روستایی منطقه غرب استان مازندران است. ابزار جمع‌آوری

اطلاعات پرسشنامه‌ای شامل دو بخش، نخست ویژگی‌های شخصی پاسخگو و بخش دوم شامل 32 پرسش عموماً با پاسخ‌های بسته در پاسخگویی به اهداف اصلی و فرعی تحقیق بود. جامعه آماری تحقیق را 165 نفر از زنان روستایی منطقه غرب استان مازندران (شامل 24 دهستان واقع در شهرستان‌های نوشهر، چالوس، تنکابن و رامسر به تعداد 75945 نفر تشکیل داده‌اند [3]).

$$\text{برای تعیین حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران} \quad n = \frac{Z^2 \frac{a}{2} pq}{d^2} \quad , \quad \text{اقدام به محاسبه واریانس}$$

$$1 + \frac{Z^2 \frac{a}{2} pq - 1}{N}$$

جامعه گردید. آنگاه با درجه احتمال 95 درصد و دقت اندازه‌گیری لازم حجم نمونه به تعداد 165 نفر مشخص گردید. این تعداد با استفاده از روش خوشه‌ای دو مرحله‌ای نمونه‌گیری شد و به‌عنوان نمونه محاسبه و بر آورد شد.

جهت پایایی و اعتبار پرسشنامه مرحله پیش آزمون انجام شد. بدین صورت که قبل از اجرای نهایی، تعداد 10 پرسشنامه از میان افرادی که به‌طور تصادفی از بین تمامی افراد جامعه آماری انتخاب شده بودند، توزیع و جمع‌آوری گردید. با توجه به جواب‌های به‌دست آمده، تغییرات و اصلاحات لازم در پرسشنامه انجام گرفت.

در تجزیه و تحلیل آماری علاوه بر آمار توصیفی برای سنجش و اندازه‌گیری شاخص‌ها از واریانس و در مبحث آمار استنباطی از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده شده‌است.

نتایج

تحقیق شامل دو بخش آمار توصیفی و آمار استنباطی است. ابتدا به توصیف اطلاعات جمع‌آوری شده تحقیق پرداخته شد و سپس فرضیه‌های تحقیق با استفاده از ضریب همبستگی اسپیرمن مورد آزمون قرار گرفت.

§ آمار توصیفی

دسته‌بندی سوالات پرسشنامه بر اساس سه شاخص (متغیرهای مستقل) بوده که عبارتند از:

الف - علاقه‌مندی به محیط‌زیست

ب - نوع آموزش‌های زیست‌محیطی

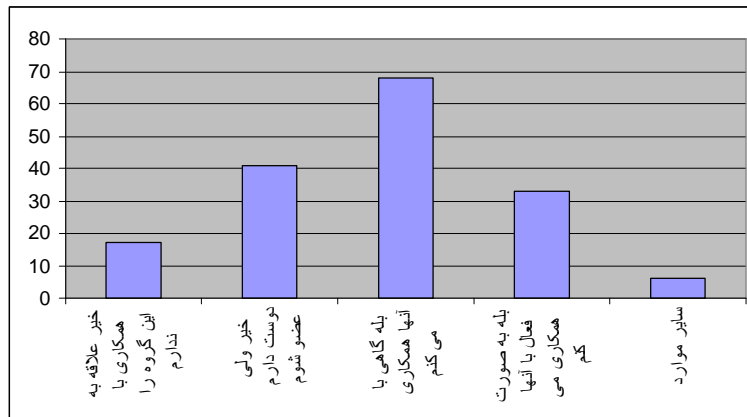
دسته‌بندی این شاخص‌ها بر اساس اهداف تحقیق که قبلاً ذکر شده، مشخص گردیده که با توجه به آمار به‌دست آمده به شرح هر کدام پرداخته می‌شود:

§ علاقه‌مندی به محیط‌زیست

این شاخص دارای سه سوال و هدف اصلی آن بررسی میزان علاقه‌مندی به محیط‌زیست می‌باشد.

پرسش شماره 1- در صورت وجود انجمن‌های زیست‌محیطی در روستای شما آیا تاکنون عضو یکی از آنها شده‌اید؟

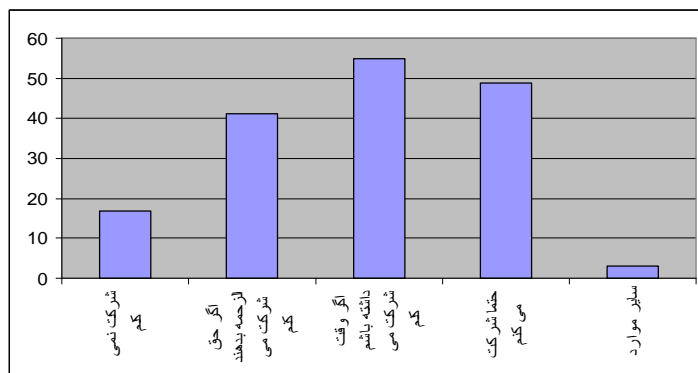
24,8 درصد از زنان اعلام نمودند که عضو انجمن نیستند اما دوست دارند که عضو شوند، 20 درصد به صورت فعال با آنها همکاری می‌کنند و 41,2 درصد یعنی تقریباً بیش از یک سوم زنان اعلام نمودند که گاهی با این گروه‌ها همکاری می‌کنند لذا طبق بررسی‌های انجام شده، اکثریت افراد علاقه‌مند به شرکت در انجمن‌های زیست‌محیطی می‌باشند (شکل 1).

شکل 1- درصد توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب علاقه‌مندی به شرکت در انجمن‌های زیست‌محیطی

پرسش شماره 2- در صورت برگزاری برنامه‌های زیست‌محیطی در روستای شما همچون طرح پاک‌سازی محیط‌زیست (جمع‌آوری زباله)، آیا شما در این طرح‌ها شرکت می‌کنید؟

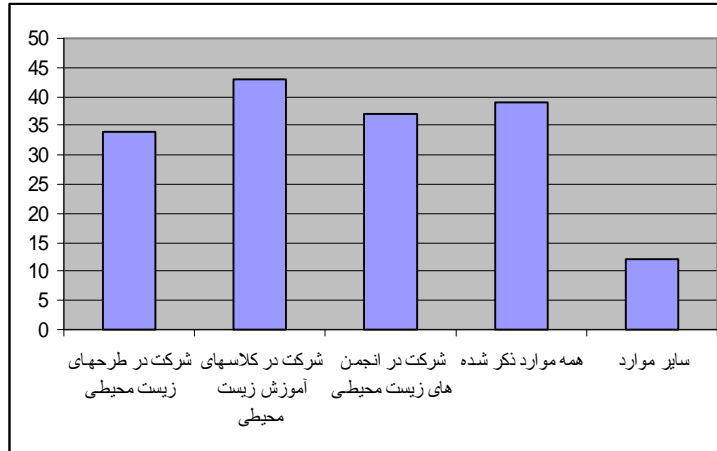
29,7 درصد از زنان اعلام نمودند که حتما شرکت می‌کنند و 33,3 درصد اعلام نمودند که اگر وقت داشته باشند شرکت می‌کنند. لذا طبق بررسی‌های انجام شده، اکثریت افراد علاقه‌مند به شرکت در طرح‌های زیست‌محیطی می‌باشند (شکل 2).

شکل 2- درصد توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب علاقه‌مندی به شرکت در طرح‌های زیست‌محیطی

پرسش شماره 3- چگونه علاقه‌مندی خود را به محیط‌زیست نشان می‌دهید؟

26,1 درصد از افراد، علاقه‌مندی خود را به محیط‌زیست، با شرکت در کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی اعلام می‌دارند که این آمار بیشترین فراوانی را نشان می‌دهد. پس می‌توان نتیجه گرفت که زنان روستایی مورد مطالعه با شرکت در کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی، علاقه خود را به محیط‌زیست نشان می‌دهند (شکل 3).

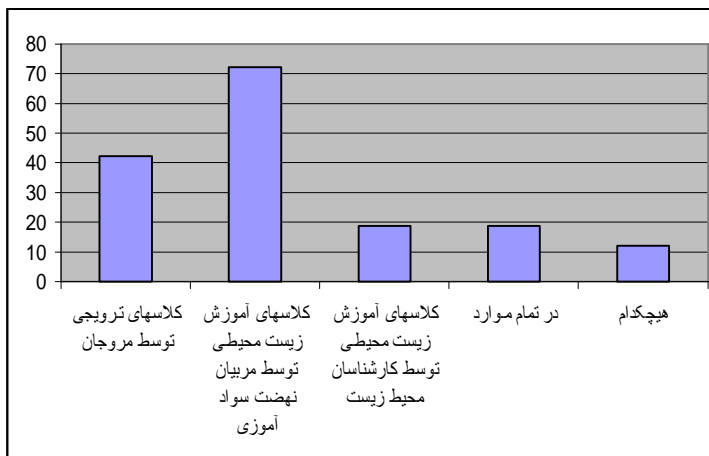
شکل 3- درصد توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب نوع علاقه‌مندی به محیط‌زیست

§ نوع آموزش زیست‌محیطی

این شاخص دارای هفت سوال می‌باشد و هدف اصلی آن بررسی نوع آموزش زیست‌محیطی از دیدگاه زنان است.

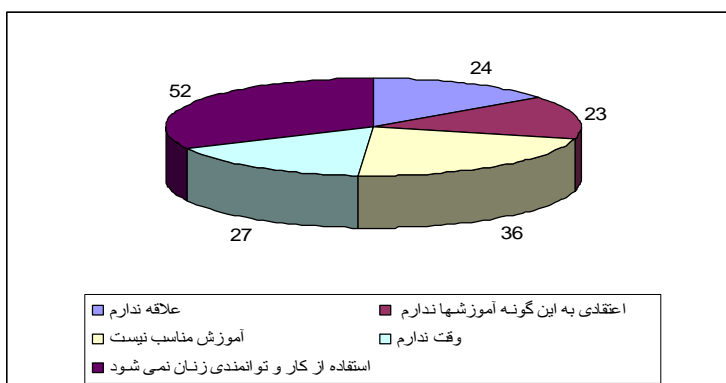
پرسش شماره 4- در صورت تشکیل کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی در روستای شما در کدام یک از این کلاس‌ها شرکت کرده‌اید؟

25,5 درصد از افراد در کلاس‌های ترویجی که توسط مروجان زن تشکیل شده بود شرکت کرده‌اند و 43,6 درصد از افراد در کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی که توسط مربیان نهضت سوادآموزی تشکیل شده بود شرکت کرده‌اند، که بیشترین فراوانی را نشان می‌دهد. پس می‌توان نتیجه گرفت که زنان روستایی بیشتر در کلاس‌های ترویجی که توسط مروجان زن و کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی که توسط مربیان نهضت سوادآموزی تشکیل می‌گردد شرکت می‌نمایند (شکل 4).

شکل 4- درصد توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب نوع کلاس آموزشی.

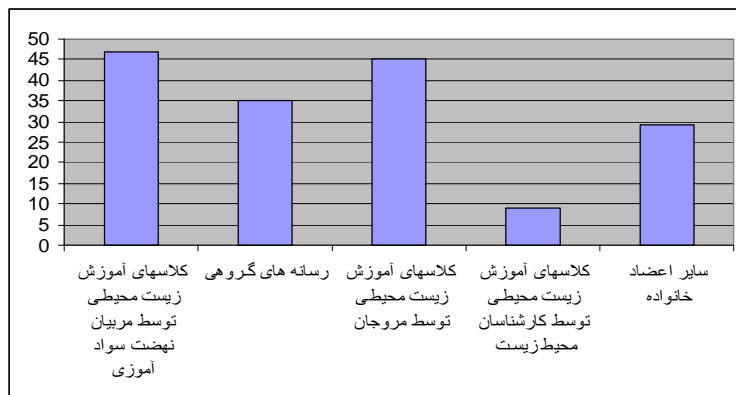
پرسش شماره 5- علت عدم شرکت در کلاسهای آموزش زیست محیطی چه بوده است؟ 14,5 درصد زنان علاقه ندارند، 13,9 درصد اعتقادی به این گونه آموزشها ندارند، 21,8 درصد میگویند آموزش مناسب نیست، 16,4 درصد وقت ندارند و 31,5 درصد یعنی تقریباً یک سوم زنان معتقدند که استفادهای از کار و توانمندی زنان نمی شود. پس می توان نتیجه گرفت که یکی از دلایل عمده عدم شرکت زنان در کلاسهای آموزش زیست محیطی این است که استفادهای از کار و توانمندی زنان نمی شود (شکل 5).

شکل 5- درصد توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب دلایل عدم شرکت در کلاسهای آموزش

زیست محیطی

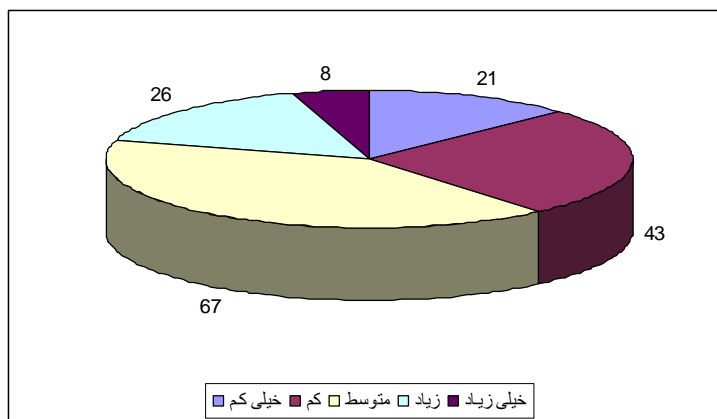
پرسش شماره 6- اطلاعات زیست محیطی خود را از چه طریقی کسب می نمایید؟ 28,5 درصد زنان از طریق کلاسهای آموزشی توسط مربیان نهضت سواد آموزی، 21,2 درصد از رسانه های گروهی، 27,3 درصد با شرکت در کلاسهای آموزشی مروجان، 17,6 درصد از طریق سایر اعضای خانواده به خصوص فرزند دانش آموز و 5,5 درصد با شرکت در کلاسهای آموزشی که توسط کارشناسان محیط زیست اطلاعات زیست محیطی خود را کسب نموده اند (شکل 6).

شکل 6- درصدتوزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب طرق کسب اطلاعات زیست محیطی

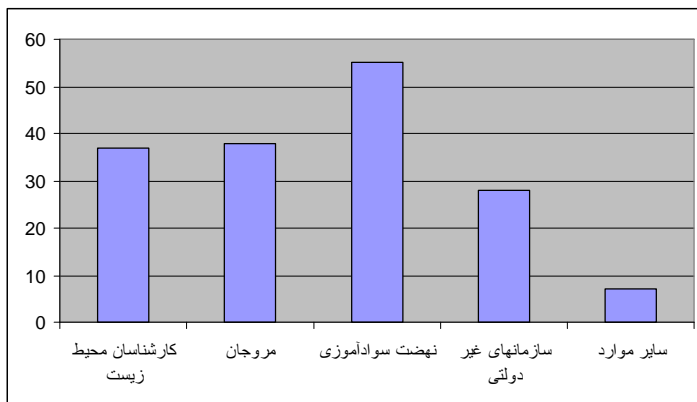
پرسش شماره 7- رسانه های گروهی (تلویزیون، رادیو و روزنامه ها) تا چه حدی در آموزش شما نقش داشته اند؟

12,7 درصد از زنان نقش رسانه های گروهی را در امر آموزش در حد خیلی کم، 26,1 درصد در حد کم و 40,6 درصد در حد متوسط ارزیابی نموده اند که این ارقام بیشترین فراوانی را نشان می دهد. پس می توان نتیجه گرفت که از دیدگاه زنان، نقش رسانه های گروهی در امر آموزش محیط زیست در حد پایین است (شکل 7).

شکل 7- درصدتوزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب نقش رسانه های گروهی در امر آموزش محیط زیست.

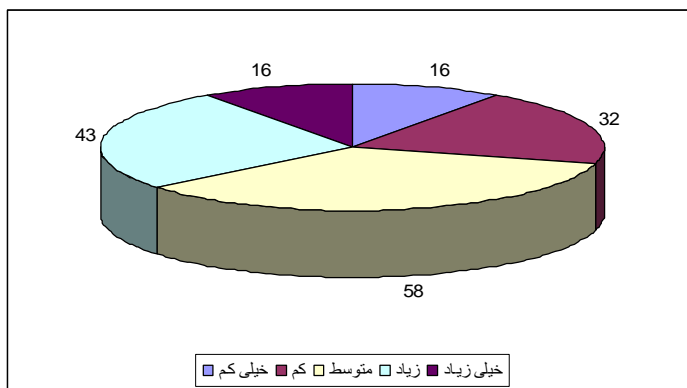
پرسش شماره 8- کلاس های آموزش زیست محیطی توسط چه افراد یا موسسه ای برگزار شده است؟ 23 درصد از زنان اعلام می نمایند که کلاس های آموزش زیست محیطی توسط مروجان زن و 33,3 درصد معتقدند که کلاس ها توسط مربیان نهضت سواد آموزی برگزار شده است که این ارقام بیشترین فراوانی را نشان می دهد. پس می توان نتیجه گرفت که کلاس های آموزش زیست محیطی بیشتر توسط مروجان زن و مربیان نهضت سواد آموزی برگزار شده است (شکل 8).

شکل 8- درصد توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب افراد یا موسسه آموزش دهنده محیط زیست

پرسش شماره 9- آیا این نوع آموزشها موثر بوده است؟

26,1 درصد از زنان میزان موثر بودن آموزش را در افزایش آگاهیهای زیست محیطی خود در حد زیاد و 35,2 درصد در حد متوسط ارزیابی نموده اند که این بیشترین فراوانی را نشان می دهد. پس می توان نتیجه گرفت که موثر بودن میزان آموزش در افزایش آگاهیهای زیست محیطی در حد متوسط می باشد (شکل 9).

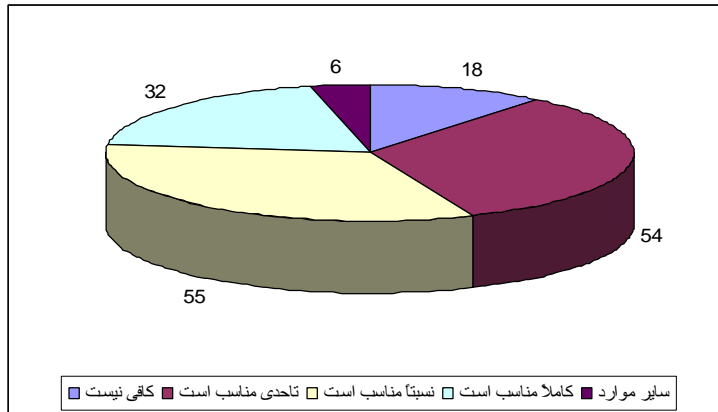

شکل 9- درصد توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب میزان موثر بودن آموزش در افزایش

آگاهیهای زیست محیطی

پرسش شماره 10- آیا تعداد کلاسهای آموزشی را در میزان افزایش آگاهیهای خود کافی می دانید؟

32,7 درصد از افراد تعداد کلاسهای آموزشی را در افزایش میزان آگاهیهای زیست محیطی تا حدی مناسب و 33,3 درصد نسبتاً مناسب ارزیابی می کنند که این بیشترین فراوانی را نشان می دهد. پس می توان نتیجه گرفت که تاثیر تعداد کلاسهای آموزشی در افزایش آگاهیهای زیست محیطی نسبتاً مناسب است (شکل 10).

شکل 10- درصد توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب تاثیر تعداد کلاس های آموزشی در افزایش میزان آگاهی های زیست محیطی

آمار استنباطی

در این مرحله از تحقیق به منظور تعیین همبستگی بین متغیرهای مستقل و وابسته، از ضریب همبستگی رتبه ای اسپیرمن بهره گرفته شده است.

میزان ارتباط بین دو متغیر علاقه مندی به شرکت در انجمن های زیست محیطی و نقش زنان در مدیریت محیط زیست 0,783 می باشد که چون مقدار معنی داری $P = 0.0 < 0.05$ بیانگر این مطلب است که بین دو متغیر مزبور رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد و فرض H_1 مورد قبول واقع می شود. در نتیجه می توان گفت که بین نقش زنان در مدیریت محیط زیست و علاقه مندی به شرکت در انجمن های زیست محیطی رابطه معنی داری وجود دارد (با 99% اطمینان).

میزان ارتباط بین دو متغیر علاقه مندی به شرکت در طرح های زیست محیطی و نقش زنان در مدیریت محیط زیست 0,849 می باشد که چون مقدار معنی داری $P = 0.0 < 0.05$ بیانگر این مطلب است که بین دو متغیر مزبور رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد و فرض H_1 مورد قبول واقع می شود. در نتیجه می توان گفت که بین نقش زنان در مدیریت محیط زیست و علاقه مندی به شرکت در طرح های زیست محیطی رابطه معنی داری وجود دارد (با 99% اطمینان).

میزان ارتباط بین دو متغیر نوع علاقه مندی به محیط زیست و نقش زنان در مدیریت محیط زیست 0,812 می باشد که چون مقدار معنی داری $P = 0.0 < 0.05$ بیانگر این مطلب است که بین دو متغیر مزبور رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد و فرض H_1 مورد قبول واقع می شود در نتیجه می توان گفت که بین نقش زنان در مدیریت محیط زیست و نوع علاقه مندی به محیط زیست رابطه معنی داری وجود دارد (با 99% اطمینان).

میزان ارتباط بین دو متغیر نوع آموزش زیست‌محیطی و نقش زنان در مدیریت محیط زیست 0,945 می‌باشد که چون مقدار معنی‌داری $P = 0.0 < 0.05$ بیانگر این مطلب است که بین دو متغیر مزبور رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد و فرض H_1 مورد قبول واقع می‌شود. زنان روستایی با شرکت در کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی توسط مربیان سوادآموزی و مروجان زن بهتر توانستند آگاهی‌های زیست‌محیطی خود را ارتقاء بخشند و در مدیریت محیط‌زیست نقش بهتری ایفا نمایند. در نتیجه می‌توان گفت که بین نقش زنان در مدیریت محیط زیست و نوع کلاس آموزش زیست‌محیطی رابطه معنی‌داری وجود دارد (با 99% اطمینان).

میزان ارتباط بین دو متغیر طرق کسب اطلاعات زیست‌محیطی و نقش زنان در مدیریت محیط زیست 0,752 می‌باشد که چون مقدار معنی‌داری $P = 0.0 < 0.05$ بیانگر این مطلب است که بین دو متغیر مزبور رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد و فرض H_1 مورد قبول واقع می‌شود. زنان روستایی با شرکت در کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی توسط مربیان سوادآموزی و مروجان زن بهتر توانستند آگاهی‌های زیست‌محیطی خود را ارتقاء بخشند و در مدیریت محیط‌زیست نقش بهتری ایفا نمایند. در نتیجه می‌توان گفت که بین نقش زنان در مدیریت محیط‌زیست و طرق کسب اطلاعات زیست‌محیطی رابطه معنی‌داری وجود دارد (با 99% اطمینان).

میزان ارتباط بین دو متغیر آموزش زیست‌محیطی از طریق رسانه‌های گروهی و نقش زنان در مدیریت محیط‌زیست 0,967 می‌باشد که چون مقدار معنی‌داری $P = 0.0 < 0.05$ بیانگر این مطلب است که بین دو متغیر مزبور رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد و فرض H_1 مورد قبول واقع می‌شود. در نتیجه می‌توان گفت که بین نقش زنان در مدیریت محیط‌زیست و آموزش زیست‌محیطی از طریق رسانه‌های گروهی رابطه معنی‌داری وجود دارد (با 99% اطمینان).

میزان ارتباط بین دو متغیر افراد یا نوع موسسه‌های آموزش دهنده محیط‌زیست و نقش زنان در مدیریت محیط‌زیست 0,719 می‌باشد که چون مقدار معنی‌داری $P = 0.0 < 0.05$ بیانگر این مطلب است که بین دو متغیر مزبور رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد و فرض H_1 مورد قبول واقع می‌شود. زنان روستایی با شرکت در کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی توسط مربیان سوادآموزی و مروجان زن بهتر توانستند آگاهی‌های زیست‌محیطی خود را ارتقاء بخشند. در نتیجه می‌توان گفت که بین نقش زنان در مدیریت محیط‌زیست و افراد یا نوع موسسه‌های آموزش دهنده محیط‌زیست رابطه معنی‌داری وجود دارد (با 99% اطمینان).

میزان ارتباط بین دو متغیر میزان آموزش و نقش زنان در مدیریت محیط‌زیست (0,867) می‌باشد که چون مقدار معنی‌داری $P = 0.0 < 0.05$ بیانگر این مطلب است که بین دو متغیر مزبور رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد و فرض H_1 مورد قبول واقع می‌شود. در نتیجه می‌توان گفت که بین نقش زنان در مدیریت محیط‌زیست و میزان آموزش زیست‌محیطی رابطه معنی‌داری وجود دارد (با 96% اطمینان).

میزان ارتباط بین دو متغیر تعداد کلاس‌های آموزشی و نقش زنان در مدیریت محیط‌زیست 0,781 می‌باشد که چون مقدار معنی‌داری $P = 0.0 < 0.05$ بیانگر این مطلب است که بین دو متغیر مزبور رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد و فرض H_1 مورد قبول واقع می‌شود. در نتیجه می‌توان گفت که بین نقش زنان در مدیریت محیط‌زیست و تعداد کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی رابطه معنی‌داری وجود دارد (با 96 % اطمینان).

§ تحلیل آزمون فرضیات

در این مرحله از تحقیق به منظور تعیین همبستگی بین متغیرهای مستقل و وابسته، از ضریب همبستگی رتبه‌ای اسپیرمن بهره گرفته شده‌است و آزمون هر کدام از فرضیات به طور جداگانه مورد بررسی قرار گرفته‌است.

- بین نقش زنان در مدیریت محیط‌زیست و علاقه‌مندی نسبت به محیط‌زیست رابطه معنی‌داری وجود دارد.

میزان ارتباط بین دو متغیر فوق برابر 0,823 و سطح معنی‌داری نیز برابر 0,0 می‌باشد. چون میزان سطح معنی‌داری از میزان خطای نوع اول در سطح 0,05 کمتر است، لذا فرض وجود رابطه معنی‌دار بین علاقه‌مندی نسبت به محیط‌زیست و نقش زنان در مدیریت محیط‌زیست تایید می‌گردد (با اطمینان 99 درصد).

- بین نقش زنان در مدیریت محیط‌زیست و نوع آموزش زیست‌محیطی رابطه معنی‌داری وجود دارد. میزان ارتباط بین دو متغیر فوق برابر 0,845 و سطح معنی‌داری نیز برابر 0,0 می‌باشد. چون میزان سطح معنی‌داری از میزان خطای نوع اول در سطح 0,05 کمتر است، لذا فرض وجود رابطه معنی‌دار بین نوع آموزش زیست‌محیطی و نقش زنان در مدیریت محیط‌زیست تایید می‌گردد (با اطمینان 99 درصد).

بحث و نتیجه‌گیری

بررسی نوع علاقه‌مندی زنان روستایی نشان داد:

- از نظر نوع علاقه‌مندی به محیط‌زیست، 26,1 درصد از افراد علاقه‌مندی خود را به محیط‌زیست، با شرکت در کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی اعلام نمودند که این آمار بیشترین فراوانی را نشان می‌دهد. پس می‌توان نتیجه گرفت که زنان روستایی مورد مطالعه با شرکت در کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی، علاقه خود را به محیط‌زیست نشان می‌دهند.

• همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد بیشتر زنان روستایی با شرکت در انجمن‌های زیست‌محیطی، طرح‌های زیست‌محیطی و کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی علاقه‌مندی خود را به محیط‌زیست نشان می‌دهند.

بررسی نوع آموزش زیست‌محیطی

- از نظر نوع کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی، ۲۵٫۵ درصد از زنان در کلاس‌های ترویجی که توسط مروجان زن و ۴۳٫۶ درصد در کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی که توسط مربیان نهضت سوادآموزی برگزار شده بود شرکت نموده‌اند، که بیشترین فراوانی را نشان می‌دهد و کمترین فراوانی یعنی ۱۱٫۵ درصد مربوط به زنانی می‌شد که در کلاس‌های آموزشی که توسط کارشناسان محیط‌زیست برگزار می‌شود شرکت نموده‌اند. پس می‌توان نتیجه گرفت که اکثریت زنان در کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی که توسط مربیان نهضت سوادآموزی و کلاس‌های ترویجی که توسط مروجان زن برگزار شده‌بود، شرکت نموده‌اند.

- از نظر دلایل عدم شرکت در کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی، ۱۴٫۵ درصد زنان علاقه ندارند، ۱۳٫۹ درصد اعتقادی به این‌گونه آموزش‌ها ندارند، ۲۱٫۸ درصد می‌گویند آموزش مناسب نیست، ۱۶٫۴ درصد وقت ندارند و ۳۱٫۵ درصد یعنی تقریباً یک سوم زنان معتقدند که استفاده‌ای از کار و توانمندی زنان نمی‌شود. پس می‌توان نتیجه گرفت که یکی از دلایل عمده عدم شرکت زنان در کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی این است که استفاده‌ای از کار و توانمندی آنان نمی‌شود.

- از نظر طرق کسب اطلاعات زیست‌محیطی، ۲۸٫۵ درصد زنان از طریق کلاس‌های آموزشی توسط مربیان نهضت سوادآموزی، ۲۱٫۲ درصد از رسانه‌های گروهی، ۲۷٫۳ درصد با شرکت در کلاس‌های آموزشی مروجان، ۱۷٫۶ درصد از طریق سایر اعضای خانواده به خصوص فرزند دانش‌آموز و ۵٫۵ درصد با شرکت در کلاس‌های آموزشی که توسط کارشناسان محیط‌زیست اطلاعات زیست‌محیطی خود را کسب نموده‌اند. پس می‌توان نتیجه گرفت که کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی که توسط مربیان نهضت سوادآموزی و کلاس‌های ترویجی که توسط مروجان زن برگزار می‌شود در بالا بردن اطلاعات زیست‌محیطی زنان نقش حایز اهمیتی دارد.

- از مجموع زنان مورد مطالعه، ۱۲٫۷ درصد از زنان نقش رسانه‌های گروهی را در امر آموزش در حد بسیار کم، ۲۶٫۱ درصد در حد کم و ۴۰٫۶ درصد در حد متوسط ارزیابی نموده‌اند که این ارقام بیشترین فراوانی را نشان می‌دهد. پس می‌توان نتیجه گرفت که از دیدگاه زنان، نقش رسانه‌های گروهی در امر آموزش محیط زیست در حد پایین است.

- از نظر افراد یا موسسه‌های آموزش دهنده محیط‌زیست، ۲۳ درصد از زنان اعلام می‌نمایند که کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی توسط مروجان زن و ۳۳٫۳ درصد معتقدند که کلاس‌ها توسط مربیان نهضت سوادآموزی برگزار شده‌است. که این ارقام بیشترین فراوانی را نشان می‌دهد. پس می‌توان نتیجه گرفت که کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی بیشتر توسط مروجان زن و مربیان نهضت سوادآموزی برگزار شده‌است.

- از زنان روستایی جامعه مورد مطالعه، ۲۶٫۱ درصد از زنان میزان آموزش را در افزایش آگاهی‌های زیست‌محیطی خود در حد زیاد و ۳۵٫۲ درصد در حد متوسط ارزیابی نموده‌اند که این بیشترین فراوانی را

نشان می‌دهد. پس می‌توان نتیجه گرفت که میزان آموزش در افزایش آگاهی‌های زیست‌محیطی در حد متوسط می‌باشد.

- از نظر تاثیر تعداد کلاس‌های آموزشی در افزایش آگاهی‌های زیست‌محیطی، 32,7 درصد از افراد تعداد کلاس‌های آموزشی را در افزایش میزان آگاهی‌های زیست‌محیطی تا حدی مناسب و 33,3 درصد نسبتاً مناسب ارزیابی می‌کنند که این بیشترین فراوانی را نشان می‌دهد. پس می‌توان نتیجه گرفت که تاثیر تعداد کلاس‌های آموزشی در افزایش آگاهی‌های زیست‌محیطی نسبتاً مناسب است.

- این بررسی نشان داد که زنان، اطلاعات زیست‌محیطی خود را بیشتر با شرکت در کلاس‌های آموزش زیست‌محیطی که توسط مربیان نهضت سوادآموزی و کلاس‌های ترویجی که توسط مروجان زن برگزار شده بود کسب نموده‌اند. البته نباید نقش فرزند دانش‌آموز را در ارتقای سطح دانش و آگاهی زنان نادیده گرفت. چرا که کودکان، مطالب آموزش دیده را به والدین و خانواده منتقل می‌کنند. همچنین بررسی نشان داد میزان آموزش‌های ارائه شده با توجه به نسبتاً مناسب بودن تعداد کلاس‌های آموزشی در افزایش آگاهی‌های زیست‌محیطی در حد متوسط ارزیابی می‌شود که باید بر محتوای مطالب کلاس‌های آموزشی افزوده شود.

منابع

- 1- رحیمی، ن، 1385، زن، انرژی و محیط زیست، تهران، انتشارات طراحان پدیده چاپ، چاپ اول، ص 62.
- 2- زرندیان، الف، 1380، بررسی و وضعیت آموزش زیست محیطی و نقش آن در برنامه ریزی کشور، فصلنامه موج سبز، ص 38.
- 3- شناسنامه آبادی‌های غرب استان مازندران، 1384، سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان مازندران، ص 11-26.
- 4- فرحت، م، 1382، اهمیت و نقش آموزش زیست محیطی در حفاظت محیط زیست، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست، ص 26.
- 5- نقی زاده، م، 1383، نقش آموزش زیست محیطی در تبیین توسعه پایدار، فصلنامه علمی محیط زیست، سازمان حفاظت محیط زیست، شماره 41، ص 19-27.
- 6- نوری اسفندیاری، الف، 1385، مشارکت نهادی زنان در مدیریت مصرف آب، انتشارات طراحان پدیده چاپ، تهران، چاپ اول، ص 54.

7-[unesco.org/education/efa/ed for all/background](http://unesco.org/education/efa/ed_for_all/background)

8-[ttp://www.unep.sustainabledevelopment.women participation.org](http://www.unep.sustainabledevelopment.womenparticipation.org)